

CYFARFOD	Pwyllgor Iaith
DYDDIAD	27/6/23
TEITL	Adroddiad Adran Oedolion, Iechyd a Llesiant
PWRPAS	Cyflwyno gwybodaeth am gyfraniad yr Adran i'r Polisi Iaith

1. CEFNDIR

- 1.1 Mae'r adroddiad hwn wedi ei baratoi er mwyn cyflwyno gwybodaeth i'r Pwyllgor Iaith am weithrediad y Polisi Iaith o fewn yr Adran Oedolion Iechyd a Llesiant.
- 1.2 Mae Polisi Iaith y Cyngor wedi ei wreiddio yn holl waith yr Adran a byddwn yn amlygu yn yr adroddiad hwn y cyfleoedd sydd ar gael i wella'r ddarpariaeth i'n trigolion gan gydnabod hefyd yr heriau sy'n wynebu'r maes.
- 1.3 Yn 2021 lanswyd 'Mwy na Geiriau: Cynllun 5 Mlynedd 2022-27'. Mae'r cynllun yn olynu fframwaith strategol ddilynol Mwy na Geiriau a gyhoeddwyd yn 2016 ac yn gosod disgwyliadau ar gynghorau lleol a byrddau iechyd i ddarparu gwasanaethau drwy gyfrwng y Gymraeg ac i wneud hynny ar sail yr egwyddor o 'Gynnig Rhagweithiol'. Ystyr y Cynnig Rhagweithiol ydi i sicrhau fod unigolion sy'n siarad Cymraeg yn derbyn gwasanaeth yn Gymraeg yn awtomatig heb orfod gofyn amdano na mynegi ffafriaeth na dewis iaith.
- 1.4 Mae'r fframwaith yn cefnogi Polisi Iaith y Cyngor ac rydym fel Cyngor wedi ymrwmo i Mwy na Geiriau ers pan ei gyhoeddwyd ym mlwyddyn 2012, ac wedi croesawu'r egwyddorion. Mae swyddogion y Cyngor wedi cyfrannu'n gyson i fforwm rhanbarthol Mwy na Geiriau ar gyfer cydweithio a rhannu ymarfer da ac maent hefyd yn cyfrannu i grŵp tasg ar hyn o bryd er mwyn ystyried y modd y gallem gysoni'r data rydyn ni'n ei hel ar sgiliau iaith staff y maes.
- 1.5 Er mwyn rhoi'r Cynllun 5 Mlynedd ar waith, mae'r Cyngor wedi sefydlu grŵp Mwy na Geiriau mewnol o dan arweiniad Huw Dylan Owen, Cyfarwyddwr Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae aelodaeth y grŵp yn cynnwys y penaethiaid perthnasol, uwch reolwyr, swyddogion hyfforddiant ac iaith a chynrychiolaeth adnoddau dynol. Mae'r aelod cabinet perthnasol, sydd â chyfrifoldeb dros y Gymraeg, hefyd yn eistedd ar y grŵp. Mae darn o waith wedi'i wneud i fapio ein gwaith mewn perthynas â'r ymrwymadau yn y cynllun er mwyn i ni fedru canolbwyntio ar y meysydd hynny lle mae angen gwaith pellach. Mae'r grŵp hefyd ar hyn o bryd yn gweithio ar sefydlu mesurau perfformiad ar gyfer y gwaith yma.

Mater yr hoffai'r aelodau ei drafod:	
<u>Hybu a hyrwyddo</u> Sut mae eich adran yn mynd tu hwnt i gynnig gwasanaethau yn ddwyieithog ac yn cyfrannu at amcanion y strategaeth iaith sirol (pa weithgareddau a phrosiectau sydd wedi eu cynnal yn ystod y flwyddyn ddwytha sydd yn codi statws y Gymraeg a sicrhau cyfleoedd i bobl ddefnyddio'r Gymraeg yn y gymuned)? Mae strategaeth iaith y Cyngor yn gosod blaenoriaethau ar gyfer hybu'r Gymraeg mewn pum maes : 1. Iaith y teulu, 2. Iaith dysgu, 3. Iaith gwaith a gwasanaeth, 4. Iaith y gymuned 5. Ymchwil a Thechnoleg	Mae'n ofynnol i'r Adran Oedolion wneud cynnig rhagweithiol i bawb sy'n derbyn gwasanaeth, gan sicrhau fod unigolion yn derbyn gwasanaeth yn eu hiaith gyntaf heb orfod gofyn. Mae hyn yn egwyddor sy'n greiddiol i waith Dydd i Ddydd yr Adran. <u>Technoleg</u> Mae technoleg yn y maes gofal yn datblygu yn sydyn. Gyda'r boblogaeth yn heneiddio ac yn byw yn hirach, a chyfraddau dementia yn cynyddu (er enghraifft), mae'r lefel o ofal fydd ei angen i'r dyfodol yn mynd i fod yn sylweddol uwch na'r lefel bresennol. Dydi recriwtio mwy o staff yn unig ddim yn mynd i gyfarch y galw, a bydd technoleg yn chwarae rhan flaenllaw yn darparu gofal a chefnogaeth amgen i'r boblogaeth yn y dyfodol. Rydym wrthi yn datblygu darpariaethau yng Ngwynedd sydd yn darparu gwasanaeth yn y Gymraeg, un esiampl yw 'AskSara' - Disabled Living Foundation - AskSARA (livingmadeeasy.org.uk). Dros y ddwy flynedd nesaf, byddwn yn disodli ein holl offer teleofal ar draws Gwynedd ac yn darparu offer digidol (oddeutu 1500 o ddarnau o offer). Ar hyn o bryd mae'r offer yma yn 'cyfathrebu' yn Saesneg (er enghraifft wrth gysylltu a'r ganolfan alwadau), ond y bwriad yw parhau i gomisiynu offer digidol newydd sydd yn cyfathrebu yn y Gymraeg yn safonol, a fod y Gwasanaeth yna yr un safon a'r opsiwn Saesneg. <u>Mwy na Geiriau</u> O safbwynt gwaith a gwasanaeth, mae'r Adran wedi ymrwymo i ddarparu gwasanaeth drwy gyfrwng y Gymraeg i drigolion ar draws y sir yn awtomatig ac heb iddynt orfod gofyn amdano. Mae sawl swyddog o'r Adran yn eistedd ar grŵp Mwy na Geiriau'r cyngor a ffocws y grŵp dros y misoedd diwethaf oedd i fapio'r hyn sy'n ddisgwyliedig ohonom fel awdurdod lleol gan asesu'n union lle'r ydan ni wedi cyrraedd gyda phob cam gweithredu ac i benodi swyddog penodol yn gyfrifol am arwain ar bob ffrwd gwaith. Ar hyn o bryd, mae gwaith yn digwydd i ddatblygu mesurydd er mwyn caniatu'r adran i fedru tystiolaethu'n well ein llwyddiant i ddarparu asesiad o anghenion gofal drwy gyfrwng y Gymraeg. Bydd hyn yn sail i ni fedru adnabod bylchau yn ein darpariaeth ac i gynllunio tuag at gynyddu ein gallu o fewn y mesysydd/gwasanaethau hynny. Yn ogystal, rydym yn cydweithio'n agos iawn â phartneriaid fel y Bwrdd Iechyd er mwyn darparu gwasanaethau iechyd a gofal i drigolion Gwynedd; rydym ar hyn o bryd yn adolygu unrhyw feysydd lle mae gweithio mewn partneriaeth yn creu anawsterau o safbwynt iaith. Byddwn yn rhoi sylw i'r meysydd hynny dros y misoedd i ddod.
<u>Materion Polisi a Safonau</u>	<u>Sgiliau Iaith Staff</u>

i) <i>Sgiliau Iaith Staff</i> ii) <i>Rhwystrau</i> iii) <i>Canmoliaeth a Chwynion</i>	Yn ôl data dynodiadau iaith diweddaraf yr Adran, mae ychydig dros 60% o staff yr Adran (722 o unigolion) wedi cwblhau yr hunanasesiad iaith. Mae'r mwyafrif o'r staff sydd heb gwblhau'r hunanasesiad yn staff gofal nad oes ganddyn nhw fynediad at systemau Technoleg Gwybodaeth o ddydd i ddydd, e.e. gofalywyr cartref. Mae'r her o gael y staff yma i gwblhau yr hunan asesiad yn parhau, a byddwn yn trio rhoi'r cyfle i'r staff yma gwblhau hunanasesiad drwy gynnal gweithdai allan yn y gymuned. O'r rheini sydd wedi cwblhau'r hunanasesiad, mae 80% yn cyrraedd dynodiadau iaith eu swyddi. Eto, mae'r mwyafrif o'r 128 sydd ddim yn cyrraedd dynodiadau iaith eu swyddi yn weithwyr rheng flaen – er enghraifft yn gweithio yn y cartrefi preswyl neu yn ofalwyr cartref. Mae gwaith/ymgyrchoedd penodol yn digwydd yn rhai ardaloedd o'r sir, er enghraifft staff cartref Llys Cadfan yn Nhywyn yn mynychu sesiynau grŵp i ddysgwyr. <u>Rhwystrau</u> Un o'r prif rwystrau i'r Adran o hyd yw'r angen i weithio mewn partneriaeth gyda'r Bwrdd Iechyd ac eraill, ac effaith hynny ar ein defnydd o'r iaith. Wrth gynnal gwasanaethau integredig gyda Bwrdd Iechyd Prifysgol Betsi Cadwaladr, mae gofyn am gydweithio agos, ac mae hyn yn gallu bod yn her pan fo gymaint o'r cyfarfodydd ayyb yn cychwyn yn Saesneg. Mae'r Adran yn ceisio dylanwadau ar rai agweddau, er enghraifft drwy bwysu i sicrhau cyfieithu ar y pryd ar gyfer cyfarfodydd fwy ffurfiol. Rhwystyr arall ydi'r datblygiadau mewn thechnoleg yn y maes gofal. Mae rhai systemau mor arbenigol nad ydyn nhw ar gael yn y Gymraeg (er enghraifft larwm disgyn 'buddi', a system fonitro 'Canary'). Er hynny, mae esiamplau uchod o sut mae'r Adran yn ceisio dylanwadu ar ddarparwyr technoleg. Mae esiampl yn ddiweddar lle rydym wedi dweud wrth ddarparwr na fyddwn ni'n comisiynu na'n defnyddio eu hoffer ('robot' i daclo unigrwydd) nes mae ar gael yn y Gymraeg, ac mae'r cwmni wedi cychwyn datblygu'r feddalwedd i fod ar gael yn y Gymraeg. Mae recriwtio yn parhau i fod yn un o'r prif rwystrau i'n galluogi i gynnig gwasanaethau yn llawn yn y Gymraeg. Mae recriwtio i'r maes gofal yn parhau yn broblem genedlaethol. Pan fo'r gwasanaeth yn ceisio pob ffordd i recriwtio i swyddi gofal rheng flaen ac yn methu, yn aml iawn mae rhaid cyfaddawdu er mwyn gallu cynnig unrhyw fath o wasanaeth, boed hynny drwy staff di-gymraeg neu staff asiantaeth. Mae cefnogaeth yn cael ei roi i staff di-gymraeg ac mae esiamplau o staff di-gymraeg yn dysgu ac yn dod yn aelodau gwerthfawr o'r Adran gyda chefnogaeth. Mae'r Adran wedi cychwyn recriwtio yn fwy lleol, ac mae hyn wedi galluogi rheolwyr i drafod anghenion iaith ac opsiynau gydag unigolion na fyddai wedi dod i gyswllt yn flaenorol o bosib.

	<u>Canmoliaeth a Chwynion</u> Does dim canmoliaeth na chwynion ffurfiol ynglyn a'r iaith wedi cyrraedd Swyddog Gofal Cwsmer yr Adran dros y flwyddyn ddiwethaf. O gysidro y niferoedd o oedolion sydd yn derbyn gwasanaeth gennym ar draws y sir, mae'n debyg fod rhesymau pam nad ydi'r canmoliaeth a'r cwynion yn ein cyrraedd yn ffurfiol. Mae rywfaint o dystiolaeth yn awgrymu fod unigolion yn y maes gofal yn enwedig yn amharod i gwyno am eu gwasanaeth, gan boeni y byddai'n cael effaith ar y gofal a/neu chefnogaeth mae nhw'n ei dderbyn. Gan fod cyfran sylweddol o'r gofal mae'r Adran yn ei gynnig ar gael yn y Gymraeg, mae'n bosib fod y gofal yma yn y Gymraeg yn cael ei gymryd yn ganiataol ac mai dyma'r rheswm pam nad oes canmoliaeth ffurfiol yn ein cyrraedd. Yn sicr mae aelodau staff yn ymwybodol o ddiolchiadau anffurfiol gan drigolion eu bod yn cael gofal yn y Gymraeg.
<u>Cyfleoedd Datblygu</u> Oes gennych chi syniadau am ffyrdd newydd y gallem ni fod yn hybu'r Gymraeg o fewn cymunedau'r sir – naill ai yn eich gwasanaethau eich hun neu drwy gydweithio gyda eraill?	Er mwyn hybu'r Gymraeg ymhellach o fewn cymunedau Gwynedd, mae'n allweddol bwysig fod yr Adran Oedolion yn parhau i ddilyn ac hyrwyddo egwyddorion Mwy na Geiriau, ac yn sicrhau fod trigolion Gwynedd yn derbyn y cynnig rhagweithiol pob amser. Mae angen i ni sicrhau fod ein holl staff (gan gynnwys staff proffesiynol – gweithwyr cymdeithasol, therapyddion galwedigaethol ayyb), yn ymwybodol o ofynion Mwy na Geiriau a beth mae'n olygu iddyn nhw. Mae teimlad nad ydi rai o drigolion mwyaf bregus y sir yn derbyn gwasanaeth yn y Gymraeg heb orfod gorfod amdano pob amser, ac yn hytrach mewn rhai achosion fod y cwestiwn yn cael ei ofyn iddyn nhw pa iaith fyddai eu dewis. Mae angen i ni weithio tuag at y pwynt lle mae'r cynnig rhagweithiol yn arferiad, a bod modd i ni fesur effaith hyn ar drigolion Gwynedd yn effeithiol. Fel sy'n cael ei grybwyll uchod, peth arall sydd angen i'r Adran wneud i hybu'r Gymraeg ydi sicrhau fod unrhyw dechnoleg sydd yn cael ei ddatblygu fel rhan o ofal amgen i'r dyfodol ar gael yn y Gymraeg yn llawn.

